

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

De|| EXTREMA VNCTIO-||NE, ORDINE, ET MATRI-||MONIO.|| SINGVLIS LIBRIS
EX-||PLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

X. De polygamia multarum vxorum simul.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54104](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54104)

modo nec trigamos, & si dici potest, octogamos, &c. in comment. cap. 1. ad Tit. dicit, librum de Monogamia Tertulliani, ubi secundæ nuptiæ damnantur, esse hæreticum: & in epistola ad Gerontiam de Monogamia: *Quid igitur? inquit, damnamus secunda Matrimonia? minime; sed prima laudamus: abiicimus de Ecclesia Digamos? absit; sed Monogamos ad continentiam prouocamus.* Itaque S. Hieronymus non illicitas secundas nuptias esse censebat; sed si quando vehementius ad Monogamiam hortabatur, id faciebat tum amore pudicitiae, quo sanctissimus ille vir mirè ardebat, tum ob incontinentiam multorum, qui non contenti secundo, aut tertio, vel etiam quarto Matrimonio, usque ad vicimum aliquando progrediebantur: refert enim in eadem epistola ad Gerontiam, Damasi tempore fuisse Romæ par coniugum, quorum alter viginti vxores sepelierat, altera maritos viginti, & vnum.

Vnus tamen adhuc scrupulus remanere videtur. Nam cum Catholici doceant, Bigamos defectu Sacramenti non posse ad sacros Ordines promoueri, videtur secundum Matrimonium apud Catholicos, vt Kemnitijs dicebat, Sacramento carere.

RESPONDEO, Bigami, defectu Sacramenti, sacris initijs nequeunt, non quod eorum Matrimonium Sacramentum non sit, sed quod perfectione quadam Sacramenti careat. Qui enim Monogamus est, significat Christum ita esse vnum vnus coniugis virum, vt nunquam alteram habuerit: qui autem Bigamus est, significat quidem Christum esse vnum vnus, quod ad Sacramentum sufficit: sed non significat ita esse vnus, vt non fuerit alterius; & tum defectu huius significationis, tum ob alias causas, de quibus egimus in disputatione de Bigamia Clericorum, Bigami ad sacros Ordines non assumuntur.

CAPVT DECIMVM.

De polygamia multarum vxorum simul.

VNc vt ad ALTERAM partem huius controuersie veniamus; primus qui inter Christianos polygamie aditum patefecit, videtur fuisse Valentinianus

pus Imperator, alioqui pius & Catholicus Princeps. Is enim (vt Socrates refert, lib. 4. hist. cap. 27. cùm amore captus esset Iustinae cuiusdam, eamque in Matrimonium ducere vellet, reuera priore coniuge Scuera, ex qua Gratianum filium iam susceperat: vt colore aliquo intemperantiam suam tegeret; legem promulgavit, vt liceret vnicuique duas simul coniuges habere.

Nostro tempore Martinus Lutherus, vt alios errores innumerabiles, ita etiam hunc errorem, cuius ferè nulla memoria apud fideles exstabat, ab inferis reuocare conatus est. Nam in propositionibus de Bigamia Episcoporum, quas edidit anno M. D. XXVIII. ita scripsit, propositione 65. & 66; *Nota sunt iura Mosaiica, de fratris defuncti uxore, & de filia corrupta inuito patre, quæ cogunt plurimum esse uxorum virum: quæ non magis sunt abrogata, quàm reliqua omnia, id est, libera, nec prohibita, nec præcepta.* & supra in propositione 62. & sequentibus, dicit, apud Ethnicos fortasse scandalum fore, si Christianus plures uxores habeat: tamen inter Iudæos non esse scandalum, & idè non posse ostendi id esse illicitum. Et quia in tota Europa, & Africa vix vlli sunt cum Christianis Ethnici, sed tantùm Iudæi, & Mahumetani, quibus uxorum multitudinem Pseudopropheta suus concessit; secundum Lutheri sententiam liceret in his omnibus regionibus uxores multas ducere. Quid? quod idem Lutherus in explicatione Geneseos, quam anno M. D. XXV. edidit, in commentario ad cap. 16. non obiter, sed ex professo disputat, vtum Christianis liceat exemplo Abrahæ plures simul uxores habere: ac tandem respondet, id neque esse præceptum, neque prohibitum, sed liberum; & se quidem nolle hanc nouam consuetudinem introducere, sed nec improbare posse, cùm exempla Patrum adhuc sint libera.

Hanc Lutheri sententiam Anabaptistæ sequuntur, vt Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 1229. testatur; vbi, fatetur rectè à Concilio Tridentino damnari hunc errorem de polygamia plurium uxorum simul. Quare fateri debet, rectè etiam damnari Archipphetam Lutheranorum, qui in eodem errore fuit; vt reuera damnatur in 2. can. Concilij TRIDENTINI, sess. 24. his verbis: *Siquis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum,*

bitum, anathema sit. Hæc enim verba Concilij, quæ à Kemnitio approbantur, propriè in Lutherum diriguntur, cuius est illa sententia, polygamiam non esse à Deo præceptam, nec prohibitam.

Neque est noua hæc definitio Concilij Tridentini. Idem enim definiuit olim Syricius in epistola 1. & Innocentius I in epist. 9. & Innocentius III. cap. Gaudemus, de diuor. ac denique multalij, in toto titulo de sponsa duorum, & apud Gratianum 24. quæst. 3. can. An non.

Potest autem hæc veritas his argumentis confirmari. **P R I M O**, Christus Matthæi 19. reuocat Matrimonium ad primam institutionem, ac vult eam deinceps valere. Sed prima illa institutio excludit polygamiam: igitur polygamia à Christo prohibita est. Maior propositio probatur; nam Dominus interrogatus à Phariseis, an liceret vxorem repudiare, respondit non licere: *Quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos, & dixit; Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit: homo non separet.* Et cum instaret Pharisæi, Mosem permisisse libellum repudij: Dominus iterum reuocans totam causam ad primam institutionem, ait: *Ad duritiam cordis vestri Moses permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autem non fuit sic, &c.*

Quod autem Matrimonium initio institutum omninò excludat polygamiam multarum vxorum simul, probatur **P R I M O** ex modo loquendi; illa enim verba in numero singulari: *Masculum, & fœminam fecit eos. &; Adhærebit vxori suæ. &; Erunt duo in carne vna.* apertè indicant, Deum voluisse Matrimonium esse coniunctionem vnus cum vna, non vnus cum multis.

S E C V N D O ex illa explicatione Christi: *Itaque iam non sunt duo, sed vna caro.* hæc enim verba significant Matrimonij initio institutum esse effectum, vt qui coniunguntur, fiant vna caro: at si vnus multis iungatur, non erit vna caro, sed multæ; nec tam fiet vnio, quàm diuisio per tale Matrimonium.

T E R T I O patet ex ipsa prima creatione hominis. Nam si Deus voluisset Matrimonium esse vnus cum multis, creasset Adamo non vnâ tantùm, sed multas fœminas, quas in vxores

res ducere potuisset. Nam non poterat Adam vxorem habere, nisi quæ cum illo creata fuisset à Deo; repugnat enim omninò naturæ, vt pater ducat filiam, aut neptem: omnes autem fœminæ, præter Euâ, filia, aut neptes fuerunt. Itaque coëgit Deus Adamum Monogamum esse.

Accedat VLTIMO consensus Patrum. Nam Hieronymus, Chrysostomus, Beda, Theophylactus, & Anselmus in commentario, ad cap. 19. Matth. Ambrosius in lib. de viduis extremo, & Augustinus lib. 1. de nuptijs, & concupiscentia, cap. 9. docent Matrimonium initio institutum, excludere polygamiam; immò rationes paulò antè allatæ, ex his Patribus depromptæ sunt ferè omnes.

SECUNDO, Christus Matthæi 5. & 19. Marci 10. & Lucæ 16. declarat eum, qui dimissa vxore aliam duxerit, mœchari. Ex quibus testimoniis colligitur, polygamiam iure Evangelico esse omninò illicitam; nam idè mœchari dicitur, qui dimissa priore aliam ducit; quia prior non poterat dimitti, & licet videatur dimissa coram hominibus, tamè adhuc verè est vxor illius, qui eam primò duxerat. Nam si per dimissionem desisset esse vxor, non mœcharetur vit eius, aliam ducens; quemadmodum non mœchatur, qui priore vxore mortua aliam ducit. Quod si mœchatur qui aliam ducit viuentem priore, non licet igitur plures coniuges habere, nisi adulteria licita esse velimus; & si non licet aliam ducere, dimissa priore, multo minus, priore retenta. Nam non licet priore dimissa aliam ducere, quia prior adhuc est vxor; at multò magis est vxor que non est dimissa: quare viuentem priore vxore, siue dimissa, siue retenta, illicitum est ducere aliam.

Hoc argumentum non videtur Caietano satis solidum: scribens enim Caietanus in cap. 19. Matt. dicit hoc argumentum non carere scrupulo, propter verba quædam Marci. Deinde scribens in cap. 10. Marci, explicat scrupulum antea notatum: est autè hic scrupulus, quoniam Marcus referens verba Domini, non dixit; Qui aliã duxerit, mœchatur, sed: *Qui aliã duxerit, mœchatur super eam*. Ex quo vult Caietanus intelligi (si tamè ego rectè illum intelligo; obscurius enim loquitur, more suo) secundum illud coniugium non vocari à Christo adulterium simpliciter, sed adulteriũ in iniuriã prioris vxoris, id est, adulterium improprie, & secundũ aliquid, nõ absolute, & proprie.

Sed iste scrupulus facile eximi potest. Nam IN PRIMIS illa verba: *Super eam*, non habentur apud Matth. cap. 19. & Lucam cap. 16. isti enim Euangelistæ absolute dicunt, mœchari eum, qui aliam duxerit.

NEQUE obstat, quod Caietanus dicit, debere exponi Matthæum & Lucam, per Marcum, qui addidit quod alij omiserunt. Nam Euangelistæ licet interdum omittant aliquid, quod ab aliis suppletur, tamen semper verum dicunt, & ita sufficienter, vt possint intelligi etiam ab iis, qui non legerint alios Euangelistas: alioqui ij, qui solum vnum aliquando habebant, decepti fuissent. Quare expositio vnus Euangelistæ per alium, non debet esse talis, vt sine ea reddatur falsum, quod aliquis eorum dixit. Oportet igitur, vt perspicue verum sit quod Matthæus, & Lucas dicunt, videlicet absolute mœchari eum, qui secundam vxorem ducit, prima viuent: alioqui decepti fuissent, qui Matthæum, aut Lucam sine Marco legissent.

PRAETerea illa verba: *Mœchatur super eam*, non tollunt adulteriũ, sed ponunt, & aliquid præterea addunt. Mœchari enim super dimissam vxorẽ, est verè mœchari, sed cum iniuria addita iniustæ dimissionis: & aliter exponere, est sine vlla causa relinquere propriam, & germanam verborum significationem, & fingere tropos ad arbitrium, quod si liceret, liceret etiam Scripturas omnes corrumpere, & deprauare.

ADDE, quod Augustinus lib. 1. de adulterinis coniugijs, cap. 11. & Beda in commentario ad caput 10. Marci, ita Marcum exponunt, vt nos diximus: & Innocentius II. cap. Gaudemus, de diuortijs, totum argumentum, quod hæcenus explicuimus, habet, & ante eum Innocentius I. in epist. 3. ad Exuperium, cap. 6. & omnes alij Patres, quos in sequenti questione citabimus, qui affirmant verè eum mœchari, qui viuentem priore vxore, etiam dimissa per repudium, alteri iungitur.

SED fortè Caietanus dicere voluit, mœchari super eam, esse verum adulterium, quia ducitur tunc alia vxor, iniuncta priore, quæ iniusta dimissa est: at retenta, & consentiente priore, non esse adulterium, si ducatur alia; proinde non aperte colligi ex verbis Domini, prohibitionem polygamiz.

RESPONDEO consensus vxoris neque sufficit, neque requiritur.

quiritur ad polygamiam licitam reddendam. Nam tempore Christiano, quo interdicta est polygamia, etiam si prior vxor maximè vellet, vt maritus aliam duceret, non tamen id ei liceret: tempore autem Patriarcharum, quo polygamia licita erat, non requirebatur consensus; vt patet de vxoribus Iacob. Non enim verisimile est, consensisse Liam, vt Iacob acciperet Balam Rachelis æmulæ suæ ancillam in vxorem; neque contra consensisse Rachelem, vt Iacob acciperet Zelpham ancillam Liæ: sed Iacob iure suo utebatur. Sic etiam Dauid multas vxores accepit, prioribus id ignorantibus; neque vsquam legitur, maritum periisse vxoris prioris consensum, vt ei liceret aliam ducere. Quare non facit adulterium, inuita vxore aliam ducere, sed aliam ducere priore viuente, & vxore permanente.

TER TIO probatur ex Apostolo. Nam IN PRIMIS Apostolus vbicunque loquitur de Matrimonio, semper loquitur de vxore in numero singulari, vt 1. Corinth. 7. *Vnusquisque suam vxorem habeat. &c. Alligatus es vxori, noli querere solutionem, &c.* DE IN DE idem Apostolus apertissimè scribit, vxorem non posse, viuente marito, alicui alteri nubere. Rom. 7. *Viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum altero viro.* Et 1. Cor. 7. *In qui Matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere, quod si discesserit manere innupta, aut viro suo reconciliari.* Et infra: *Mulier alligata est legi, quâto tempore vir eius viuit: quod si dormierit vir eius, liberata est à lege; cui vult nubat.* Quæ loca prohibent polygamiam ex parte fœminarum expressè, id est, prohibent ne fœminæ sæpius nubant, viuentibus viris prioribus. Sed prohibent etiam consequenter polygamiam ex parte virorû, id est, ne viri plures simul vxores ducant. Nam licet minus repugnet rationi, ac naturæ, vt vir plures vxores, quàm vxor plures maritos habeat, vt inferius demonstrabimus: vtrumque tamen rationi repugnat.

Et PRÆTEREA quidquid sit de iure naturæ, iure Evangelico pares sunt, vir, & fœmina, quantum ad fidem, & debitum coniugale, vt ipse idem Paulus explicat 1. Corinth. 7. cum ait: *Vxori vir debitum reddat, & vxor viro. Mulier sui corpori potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corpori potestatem non habet, sed mulier. Qui-*

bus verbis Apostolus significat, in contractu Matrimonij, Christiani, quod est Sacramentum vnus Christi cum vna Ecclesia, ita coniungi virum vxori, vt se totum illi tradat, sicut se totam viro mulier tradit: ex quo sequitur, vt sicut non potest mulier sine iniustitia se tradere alteri viro; ita nec possit vir sine iniustitia se tradere alteri fœminæ.

Quare S. Augustinus licet in libro de bono coniugali, cap. 17. scripserit, magis absurdum esse, si vna mulier multis vnus, quam si vnus vir mulieribus multis iungatur: tamen in libro primo, de adulterinis coniugijs, capite octauo, docuit parum esse in Matrimonio Christiano fœminam viro, quod attinet ad monogamiam; & idè sicut, Apostolo teste, mulier adultera erit, si viuente marito fuerit cum altero viro, ita etiam è contrario vir adulter erit, si viuente vxore fuerit cum alia fœmina,

Colligimus igitur ex Apostolo hanc rationem; Mulier non potest iuxta Apostoli doctrinam plures viros habere; Sed iuxta eundem Apostolum pares sunt, vir & mulier, in hac re; Non igitur potest iuxta Apostolum vnus vir plures vxoras habere.

QVARTO polygamia tum ex parte viri, tum ex parte vxoris, iuri naturæ, & rationi Matrimonij repugnat; non igitur licita est, præsertim in lege Euāgelica, quæ iustulit permissiones omnes quæ erant in lege veteri Antecedens, quod attinet ad polygamiam, qua vna mulier multis simul viris nubere, apud omnes certum, & exploratum est: nam talis polygamia repugnat omnibus Matrimonij finibus.

Possunt autè distingui quatuor fines Matrimonij, doctrinæ causa. Finis PRIMARIUS est, susceptio & educatio prolis. At cum vna mulier non nisi semel in anno parere possit, ab vno viro sufficienter fœtari poterit. Si verò pluribus iungatur, non solum non pariet sæpius, sed rarius, aut nunquam pariet: experientia enim testatur, meretrices infœcundas esse. Deinde nemo virorum illorum, quibus eadem vxor communis esset, filios suos nosset, quod sanè educationi liberorum plurimum noceret.

ALTER finis Matrimonij est, domestica societas, & communicatio operum, quæ ad vitam necessaria sunt. Nam vt Aristoteles docet libro 8. Ethicæ, cap. 12. vir & vxor non iunguntur

tur solum ad procreandum, vt animalia cetera, sed etiam ad cohabitandum, vt simul familiam regant, & officia domestica inter se partiantur: alia enim munia viro, alia vxori conueniunt. Hic autem finis omnino impediretur per multitudinem virorum in eadem familia: essent enim multa capita vnus corporis. Quocirca sicut multi serui possunt esse vnus Domini; non tamen potest vnus seruus multis dominis recte seruire: sic etiam potest aliquo modo vnus vir multas coniuges simul habere, nullo autem modo potest vna femina multos simul habere maritos.

TERTIUS finis est, vt sit coniugium in remedium contra concupiscentiam. At istud coniugium vnus feminae cum multis viris, non modò remedium non adferret contra concupiscentiam, sed etiam iras, rixas, & discordias implacabiles excitaret inter riuales, vt notum est, quas discordias non posset vxor vlla ratione compescere, cum ei conueniat subici, & obedire, non praesse, & dominari.

QUARTUS finis est, vt sit Sacramentum Christi & Ecclesiae, cui fini maximè repugnat ista polygamia. Vnus enim Deus est, cui Ecclesia iungitur, non multi: nec potest Ecclesia, sine anima quæuis multis Diis coniungi, nisi fornicando.

Sunt autem hæ rationes S. Augustini lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 12. & lib. de bono coniugali, cap. 17. vbi etiam hanc ipsam sententiam probat exemplo veterum Sanctorum. Inueniuntur enim quidam Sanctorum, qui plures vxores habuerunt, sed quæ maritis pluribus iuncta fuerit, nullam omnino sanctarum legimus foeminarum.

Quod verò ad polygamiam illam attinet, qua vnus vir multas vxores habet, non est omnino extra controuersiam, an talis polygamia iuri naturæ repugnet. Durandus enim in 4. dist. 33. quæst. 1. & Alphonsus Episcopus Abulensis in cap. 19. Matth. quæst. 30. docent, non repugnare: Innocentius tamen Pontifex cap. Gaudemus. de diuortijs, & Theologi plerique in dist. 33. lib. 4. sententiam contrariam tuentur. Nam etiam si coniugium vnus viri cum multis vxoribus, non repugnet PRIMO fini Matrimonij, id est, prolis propagationi, & educationi; cum facile possit vnus vir ex multis feminis liberos procreare, & alere; tamen alijs finibus apertè repugnat.

Nam SECUNDVS ille finis, qui est socialis cohabitatio, & domus gubernatio, non parum impeditur per vxorum multitudinem. Siquidem vxor, licet sit viro subiecta, non tamen vt famula, sed vt socia, & collateralis: & ideo ipsa quoque in domo principatum habet, vt fusè tradit Chryostomus homo 20. in epistolam ad Ephesios: & idem probat S. Thomas 1. part. quæst. 92. artic. 3. ex ipsa productione mulieris: ideo enim non ex capite, neque ex pedibus, sed ex latere formata est, vt neque dominetur viro, neque subiiciatur instar ancillæ, sed socia sit, & collateralis. Quod etiam testantur honorum vocabula: Regum enim vxores Reginæ, & Augustorum Augustæ dicuntur. Iam verò omnis principatus sua natura diligit singularitatem, vt Augustinus docet libro de bono coniugali cap. 17. repugnet igitur Matrimonio, vt vnus viri plures sint coniuges.

Atque hinc intelligimus argumentum Augustini loco citato, quo ipse probat, non ita esse contra rationem, si vnus vir plures vxores habeat, quemadmodum est contra rationem, si vna mulier multos viros habeat; quia non est contra rationem, vt vnus Dominus multos seruos habeat; cum sit contra rationem vt vnus seruus multos habeat Dominos. Intelligimus, inquam, hoc argumentum non probare, non esse absolute contra rationem, vt vnus vir multas vxores habeat: siquidem magnum est discrimen inter subiectionem seruorum ad dominum, & subiectionem vxoris ad virum; sed tantum probare, minus esse absurdum, vt vnus vir plures vxores, quam vt vna mulier plures viros habeat, cum vir sit caput mulieris, non contra mulier viri.

TERTIVS finis, qui est remedium contra concupiscentiam, impeditur etiam per istam polygamiam vnus viri cum multis vxoribus. Nam sine dubio non potest vnus vir ita debitum reddere multis vxoribus, atque redderet vni: & videtur, vt in tertia ratione diximus, iniquitas quædam, vt vxor se totam viro tradat, vir autem non se totum vxori. Et PRÆTERTEREA cum vix fieri possit, vt nō magis vna diligatur, quam altera, inde rixæ, & contentiones ex hac polygamia facile nascuntur: sicut etiam inter sanctas fœminas, Saram & Agariam, Rachelem natas esse, Scriptura testatur, Genes. 16. & 30. & inter Annam & Phenennam, 1. Reg. 1. NEQVE verum est, quod

quod scribit Durandus, eiusmodi rixas per accidens oriri, ex prauitate scilicet foeminarum. Nam è contrario potius per accidens fieret, ex bonitate foeminarum, si eæ non orientur, cum eas polygamia secum adferat.

QUARTVS denique finis, nimirum Sacramentum, sine controuersia polygamiae repugnat.

HIS ACCEDIT prima institutio: si enim polygamia naturæ conformis esset, sine dubio Deus initio illam instituisset, cum & esset eo tempore maximè necessaria ad propagandum genus, & naturalis origo tunc formaretur. At è contrario Deus initio monogamiam instituit, vt in prima ratione ostēdimus; non est igitur polygamia secundum naturam.

QUINTVM argumentum sumi potest ex Ecclesiae consuetudine. Si enim polygamia Christianis licita esset, aliquod exemplum proferretur probatorum Christianorum, qui plures simul coniuges habuissent. Mirabile enim est, exempla Patriarcharum, vt Lutherus dicit, semper fuisse libera, & licita: & tamen nullum probum virum nominari posse, qui in totis M. D. annis exempla illa imitatus cum laude fuerit.

Quid? quod non solùm Christiani semper monogamiam coluerunt, sed etiam Ethnici apud Romanos. Nam in Iure civili ab Imperatoribus Gentilibus infamiae nota, aliisque poenis polygami afficiuntur, vt patet, ff. de his, qui notantur infamia, leg. 1. item C. de incestis nuptiis, leg. Neminem. & ad legem Iuliam, de Adulteriis, leg. cum qui. Aristoteles etiam tum in Politicis, tum in vtroque Oeconomico, monogamiam præcipit. Sed de his hæctenus.

CAPVT XI.

Soluitur argumentum aduersariorum ex Patriarcharum exemplo ductum.

 ED argumentum soluendum est Lutheri, & Anabaptistarum, quod ab exemplo Abrahæ, Iacob, Dauid, aliorumq; Patriarcharum sumitur, quos & vxores multas habuisse & simul Deo gratos, atque acceptos fuisse constat. Quod argumentum variis modis dissolui solet.

II §

Qui